

Dorota Korenik

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

**RYZIKO W SEKTORZE FINANSÓW PUBLICZNYCH
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM
FINANSÓW SAMORZĄDOWYCH
– KWESTIE WYBRANE**

1. Wstęp

Globalizacja, jeden z najbardziej charakterystycznych trendów w gospodarce i społeczeństwie ostatniego ćwierćwiecza XX w., powoduje, że nie tylko podmioty prawa prywatnego w gospodarce rynkowej, ale i podmioty prawa publicznego muszą się zmierzyć z problemem wszechobecnego (w procesach decyzyjnych, działaniach) i rosnącego ryzyka.

Bez wątpienia siłą napędową globalizacji jest konkurencja, jej wyznacznikiem zaś – efektywność ekonomiczna. Przedmiotem konkurencji jest kapitał, zwłaszcza innowacyjny, będący źródłem tzw. efektów mnożnikowych [6, s. 8; 16, s. 226]. Do walki konkurencyjnej przystępują już, obok przedsiębiorstw prywatnych, całe układy terytorialne, a więc państwa, regiony, miasta, gminy. W konkurencji tej najwyższą aktywność stwierdza się na obszarach będących miejscami wytwarzania i rozprzestrzeniania się innowacji. One mają nie tylko największą szansę na przyciąganie inwestorów finansowych i ich kapitału pożyczkowego, inwestorów bezpośrednich w inwestycje rzeczowe, ale także najlepiej wykształconą i rozwojową ludność (występującą w roli konsumentów, pracobiorców i pracodawców). Obszary, które nie podejmą walki, są skazane na spowolnienie, zahamowanie, cofnięcie się w procesach rozwoju społecznego i ekonomicznego. Towarzyszące walce konkurencyjnej ryzyko ma różne źródła – zależne i niezależne, wewnętrzne i zewnętrzne. Brak świadomości istnienia, nierozumienie, a w następstwie tego nieopanowanie ryzyka występującego w jednostkach sektora publicznego (finansów publicznych) skazuje na pogorszenie pozycji konkurencyjnej określonego układu

terytorialnego (państwa, regionu, miasta, gminy). Zanim ryzyko zostanie opanowane (podjęte środki zaradcze ograniczające jego negatywne skutki), trzeba je zinwentaryzować, do tego zaś przydatne jest uprzednie jego sklasyfikowanie. Opracowanie niniejsze stanowi próbę syntetycznego przedstawienia rodzajów ryzyka, jakie mogą występować w sektorze finansów publicznych, choć w różnej skali i w niejednakowym stopniu na szczeblach centralnym i samorządowym sektora. Wskazano na charakter oraz czynniki wywołujące ryzyko, zwłaszcza ryzyko finansowe, w jednostkach sektora finansów publicznych.

2. Pojęcie i charakter ryzyka w sektorze jednostek finansów publicznych

Jednostki finansów publicznych (szczebla centralnego – rządowego, samorządowego) w krajach gospodarki rynkowej nie są wolne od ryzyka, rozumianego jako zagrożenie nieosiągnięcia zamierzonego celu (wiązki celów reprezentowanej przez zadania przypisane poszczególnym rodzajom jednostek) w warunkach niepełnej informacji¹. W tym wypadku jako cel nadrzędny można by uznać zagwarantowanie dobrobytu podmiotom zbiorowym, społecznościom lokalnym, regionalnym, społeczeństwu kraju.

Osiągnięcie w przyjętym czasie wyznaczonej wiązki celów (czyli realizacja zadań przypisanych jednostce samorządu określonego szczebla), traktowanej jako środek osiągnięcia celu nadrzędnego, jest możliwe, ale niepewne. Znaczy to, że mogą wystąpić zakłócenia w oddziaływaniu jednostki samorządowej na prawidłowy rozwój w przestrzeni lokalnej, regionu, kraju. Zakłócenia mogą być spowodowane czynnikami niezależnymi od jednostki oddziałującej i mieć charakter egzogeniczny lub pochodzić z wewnątrz jej struktur organizacyjnych, czyli mieć charakter endogeniczny. Tak więc jednostka sektora finansów publicznych tak jak każdy uczestnik życia ekonomicznego skazana jest na działanie w warunkach ryzyka, a co się z tym łączy – na podejmowanie decyzji w sytuacji posiadania niekompletnych (ze względu na nie w pełni znaną przyszłość) informacji.

W tym miejscu należałoby poczynić dodatkowe spostrzeżenie. Na ryzyko w działalności podmiotu ekonomicznego, a więc i jednostki sektora publicznego, należy patrzeć przez pryzmat strat (nieuzyskania oczekiwanych efektów), jakie mogą powstać w wyniku zarówno podjęcia nietrafionych decyzji i działań, ale też zaniechania podjęcia decyzji, działań przez jednostkę. Przyczyną strat – powstających poprzez podjęcie czy przez zaniechanie decyzji, działania – mogą być nie

¹ To tzw. ryzyko czyste, dotyczące potencjalnego powstania strat, zawiera w sobie aspekt negatywny. Jest to podejście najczęściej występujące w teorii ryzyka, choć samo ryzyko definiowane jest na różne sposoby. Zob. m.in. [15; 17]. Istnieje też inne, szersze podejście, czyli takie, w którym ujmuje się również aspekt pozytywny ryzyka, mające na względzie szansę na osiągnięcie korzyści i zysku. Zob. [1].

tylko niepełna informacja z otoczenia zewnętrznego, ale także niedostatek specjalistycznej, menedżerskiej wiedzy z zakresu zarządzania jednostką sektora publicznego lub nazbyt bierna postawa decydentów w strukturach jednostki, przejawiająca się minimalnym zaangażowaniem w poszukiwanie lepszych, nieszablonowych i niekiedy bardziej wymagających rozwiązań, dających szansę na szybszy rozwój społeczno-ekonomiczny. Niestety, zarówno wiedza menedżerska, przydatna w zarządzaniu jednostkami sektora publicznego, jak i świadomość ryzyka (ryzyka finansowego i pozafinansowego) takich jednostek nie wydają się zadowalające wśród praktyków. Coraz szerzej propagowana przez środowisko naukowe wiedza menedżerska nie jest w praktyce wystarczająco wykorzystywana. Jaskrawym tego przejawem w wypadku sektora samorządu terytorialnego jest brak sformalizowanego obszaru zarządzania ryzykiem, zwłaszcza ryzykiem finansowym [2, s. 56].

W odniesieniu do ryzyka finansowego i zarządzania nim trzeba za pierwotną przyczynę sygnalizowanego stanu uznać brak uregulowań prawnych – ustawa o finansach publicznych ani żadne ustawy kompetencyjne nie obligują podmiotów sektora finansów publicznych do podejmowania działań w tym względzie; ponadto nie jest określona odpowiedzialność za zarządzanie ryzykiem finansowym. Wprawdzie nie oznacza to, że jednostki samorządu (jak i inne jednostki sektora finansów publicznych) są zwolnione z dochowania należytej staranności w dysponowaniu pieniądzem publicznym i majątkiem rzeczowym, gromadzeniu środków pieniężnych, szczególnie ze źródeł zwrotnych, rynkowych. Jednakże koncentrowanie się na ryzyku finansowym i zarządzaniu nim ulega osłabieniu – nie jest ono dostatecznie wymuszone przez czynniki prawno-regulacyjne, szczególnie w sektorze finansów samorządu terytorialnego.

Tymczasem w istniejących obecnie warunkach, tj. ostrego i ustawicznego niedostatku zasobów pieniądza publicznego, znaczenie ryzyka finansowego, kształtowania zasobów pieniądza publicznego przez pryzmat tego ryzyka musi w sektorze samorządu terytorialnego i w całym sektorze finansów publicznych rosnąć. W dalszej części opracowania uwaga zostanie skupiona przede wszystkim na sektorze samorządu terytorialnego, aczkolwiek w przeważającej mierze przedstawiane ryzyko odnosi się również do szczebla centralnego finansów publicznych.

3. Rodzaje i czynniki ryzyka w samorządzie terytorialnym

Jednostki samorządu, wykonując zadania w imieniu własnym, ponoszą odpowiedzialność za ich wykonanie. Podejmowane decyzje i działania mogą wywoływać skutki odszkodowawcze i uchylenie decyzji. Odpowiedzialność odszkodowawcza jednostki samorządu ma charakter cywilny oraz finansowy [4; 8]. Także jednostka samorządu solidarnie ze Skarbem Państwa odpowiada (w zakresie zadań zleconych) za szkodę spowodowaną niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej. Ponadto jednostka samorządu odpowiada za swoje zobowiązania wobec kontrahentów, w szczególności za nie-

wywiązanie lub nienależyte wywiązanie z płatności przewidzianych kontraktem oraz jako właściciel mienia. Odpowiada też z tytułu zawartych umów za niewywiązanie lub wywiązanie nienależyte. Są to najistotniejsze obszary wymagające ograniczenia ryzyka skutkującego zwiększeniem wydatków, a tym samym ubytkiem w zasobach pieniądza, który może zostać przeznaczony na rozwój w regionie.

Ryzyko finansowe, rozumiane jako ryzyko wynikające ze sposobu finansowania zadań jednostki samorządu terytorialnego, wiąże się z przepływem środków pieniężnych gromadzonych i wydatkowanych w budżecie jednostki samorządu terytorialnego w postaci dochodów i przychodów oraz wydatków i rozchodów. Jest złożone, ma wiele różnych źródeł i czynników (rys. 1), niekiedy trudnych do wyeliminowania, a nawet do samego zinwentaryzowania; nadmienając, pożądanym wydaje się korzystanie z dorobku samorządu terytorialnego w krajach o silnie wykształconej gospodarce rynkowej w zakresie inwentaryzowania i skalowania ryzyka².

W zakresie pobierania i gromadzenia dochodów budżetowych i pozabudżetowych ↑↓ Ryzyko niepozyskania założonych środków pieniężnych z terminie, w części lub w całości z określonego źródła dochodów jednostki samorządowej	W zakresie wydatkowania środków publicznych ↑↓ Ryzyko powstania nadmiernych, dodatkowych, nieprzewidzianych wydatków budżetowych	W zakresie gospodarowania pieniężnymi środkami publicznymi ↑↓ Ryzyko utraty części zasobów bieżących środków pieniężnych (ryzyko nieefektywnego gospodarowania obrotowym majątkiem pieniężnym)
W zakresie zarządzania deficytem budżetowym i długiem jednostki samorządowej ↑↓ Ryzyko nadmiernego deficytu i zadłużenia Ryzyko niewłaściwej wewnętrznej struktury długu	W zakresie zarządzania majątkiem niepieniężnym ↑↓ Ryzyko utraconych korzyści finansowych w związku z nieumiejętnym (nierozważnym ze względu na potrzeby krótko- i długookresowe) zarządzaniem majątkiem	Ryzyko pozafinansowe (wraz z jego rodzajami)

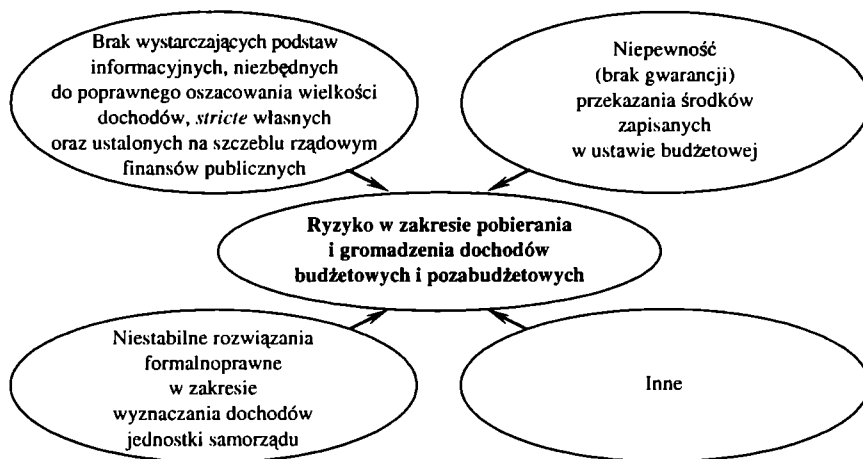
Rys. 1. Rodzaje ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem ryzyka finansowego

Źródło: Opracowanie własne.

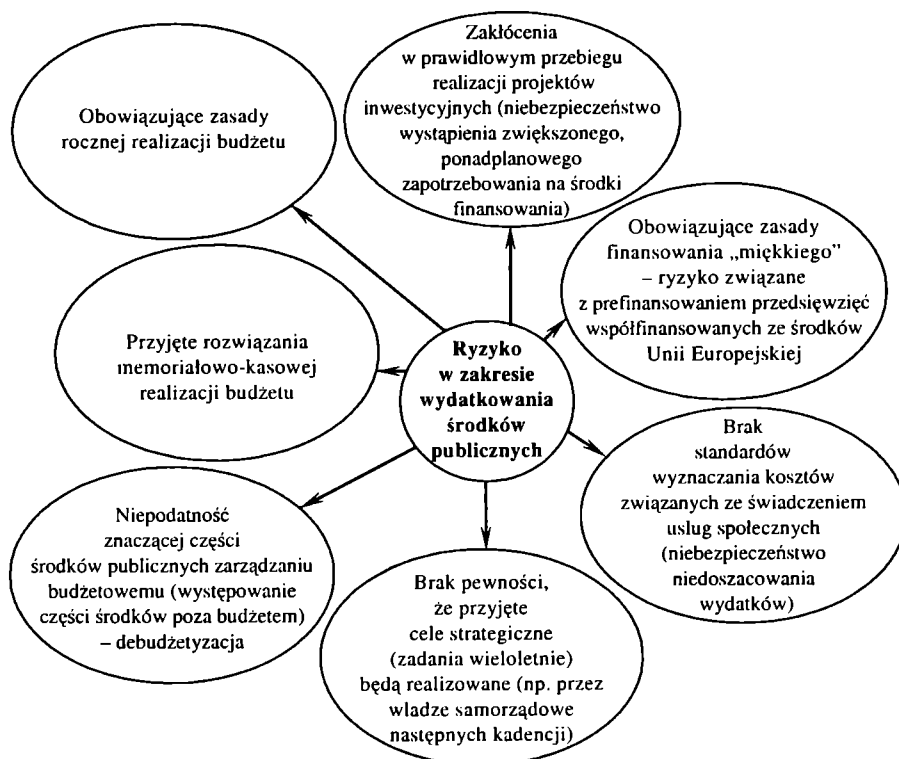
Każdy rodzaj ryzyka ma inne przyczyny i różne czynniki wywołujące. W ujęciu poglądowym można by je przedstawić tak jak na rys. 2 (a-e).

² Na przykład ryzyko związane z finansowaniem potrzeb samorządu zostało wyspecyfikowane, wyskalowane i opisane w amerykańskiej literaturze fachowej. Zob. [13].

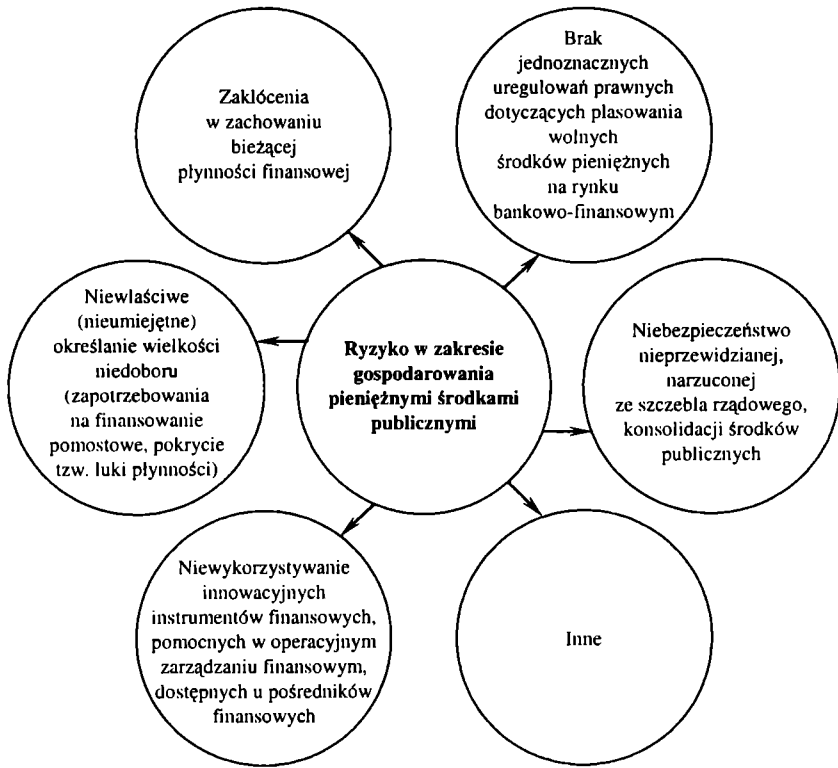
2a

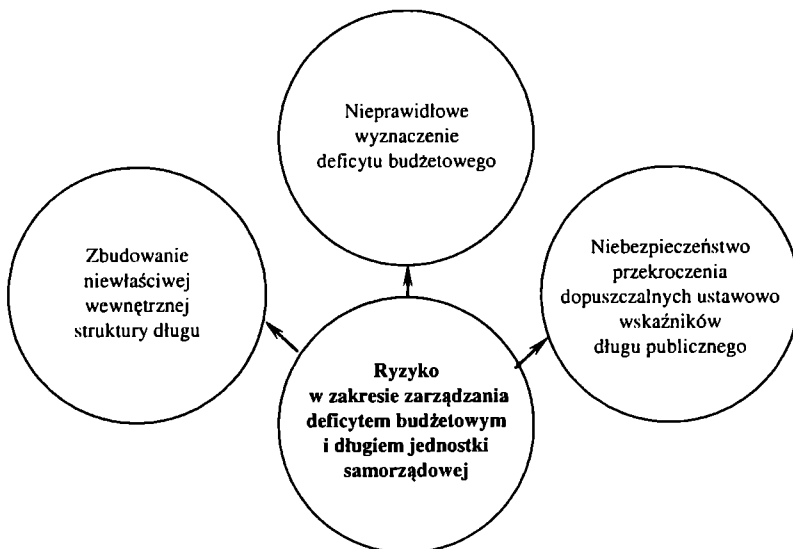
2b

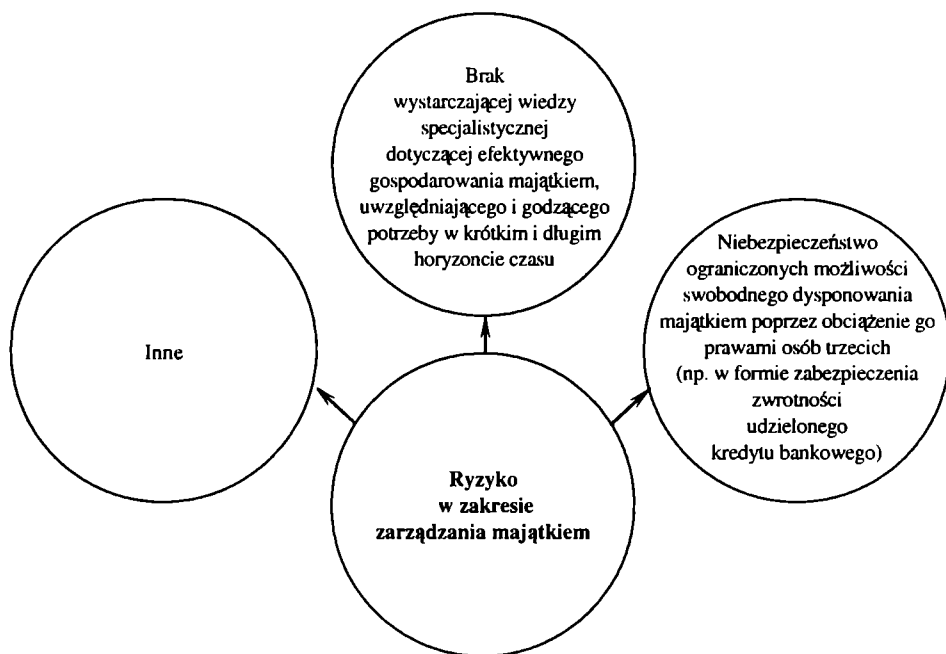

2c

2d

Rys. 2 (a-e). Czynniki ryzyka finansowego w sektorze samorządu terytorialnego (w Polsce)

Źródło: Opracowanie własne z wykorzystaniem [2, s. 48-49].

W warunkach polskich szczególnie miejsce zajmuje problematyka ryzyka dotyczącego deficytu budżetowego i długu publicznego oraz zarządzania nim, i to w odniesieniu zarówno do finansów samorządowych, jak i (o czym nawet więcej się dyskutuje) do finansów szczebla rządowego. W praktyce jest ono klasyfikowane w inny sposób, a mianowicie: ryzyko refinansowania, ryzyko kursowe, ryzyko zmiany stóp procentowych, ryzyko utraty płynności budżetu i pozostałe rodzaje ryzyka [14, s. 34-37].

Ryzyko refinansowania w walucie krajowej wiąże się z emisją długu w celu sfinansowania potrzeb pożyczkowych jednostki sektora finansów publicznych, związanych z wykupem istniejącego zadłużenia. Ryzyko to dotyczy zarówno samej zdolności wykupowanego długu, jak też warunków, na których jest on refinansowany (w tym w szczególności kosztów obsługi spowodowanych przez nowo emitowany dług). Im wyższa jest płatność z tytułu wykupu zapadającego długu i im bliższy jest termin, tym wyższe jest ryzyko związane z jego refinansowaniem. Na poziom ryzyka refinansowania wpływają wielkość długu publicznego (pojedynczej jednostki i całego sektora finansów publicznych) oraz struktura jego zapadalności.

Do ograniczenia ryzyka refinansowania przyczynia się wydłużenie okresu zapadalności długu oraz równomierne rozłożenie wykupów w czasie.

Ryzyko kursowe wynika z istnienia w ramach długu publicznego instrumentów nominowanych i rozliczanych w walutach obcych. Ryzyko kursowe przejawia się wpływem poziomu długu i kosztów jego obsługi na zmianę kursu walutowego – jest to konsekwencją obowiązującego w Polsce systemu płynnego kursu walutowego. Aprecjacja lub deprecjacja złotego wobec danej waluty obcej powoduje proporcjonalny wzrost lub spadek (wyrażony w zł) zadłużenia w tej walucie i kosztów tej obsługi.

Ryzyko zmiany stóp procentowych rozumie się jako ryzyko zmiany wielkości płatności z tytułu obsługi długu publicznego, wynikające ze zmiany wysokości stóp procentowych. Jego źródłem jest konieczność refinansowania zapadającego w przyszłości długu po nieznanych stopach procentowych oraz zmienność wysokości płatności kuponowych od długu o oprocentowaniu zmiennym.

Ryzyko utraty płynności budżetu rozumie się jako niebezpieczeństwo utraty zdolności określonej jednostki sektora finansów publicznych dysponującej własnym budżetem do terminowego wywiązywania się ze swoich bieżących zobowiązań oraz terminowej realizacji wydatków budżetowych. Ograniczanie tego ryzyka wymaga, aby określona jednostka sektora finansów publicznych miała dostęp do odpowiednio dużego zasobu płynnych środków finansowych, pozwalających na uniezależnienie od bieżących zjawisk kryzysowych, uniemożliwiających lub utrudniających pozyskiwanie środków pożyczkowych z rynku finansowego po możliwie najniższych w danym czasie kosztach.

Wśród pozostałych rodzajów ryzyka można wskazać w szczególności ryzyko kredytowe i ryzyko operacyjne. Ryzyko kredytowe wiąże się z niebezpieczeństwem, iż strona transakcji nie wywiąże się w całości lub w części ze stosunku dłużnego. Ryzyko powstaje w wyniku transakcji, których przedmiotem są należności. Dla zarządzającego długiem publicznym jest tak w przypadku wykorzystywania instrumentów pochodnych (najczęściej występujących w postaci swapu). Ryzyko kredytowe występuje również w przypadku sterowania płynnymi aktywami, np. poprzez dokonywanie lokat w bankach i nabywanie papierów wartościowych. Z kolei ryzyko operacyjne wynika z niebezpieczeństwa, że koszty, związane z zarządzaniem długiem lub pozostałych rodzajów ryzyka w zakresie zarządzania deficytem i długiem publicznym, zwiększą się w wyniku nieadekwatnej do zakresu zadań infrastruktury oraz organizacji kontroli zarządzania długiem. Ryzyko operacyjne jest najtrudniej mierzalne spośród różnych rodzajów ryzyka.

Na ryzyko finansowe można spojrzeć również w inny sposób, akcentując jego stopnie, tak jak to przedstawiono na rys. 3.

Łatwo ponieść stratę wynikającą z niedostrzeżenia i niewykorzystania szans na lepsze ukształtowanie zasobów finansowych pod względem wielkości, struktury (pochodzenia), kosztów (wydatków) związanych z ich pozyskaniem i posiadaniem,

zwłaszcza gdy specjalistyczna wiedza wśród praktyków w sektorze finansów publicznych, szczególnie samorządowych, dotycząca gospodarowania w samorządzie oraz znajomości rynku finansowego, jest niepełna.

Stopień*	Rodzaj ryzyka	Na czym polega?
	I Ryzyko utraty płynności bieżącej ↓	Polega na niemożności terminowego regulowania swoich bieżących zobowiązań i terminowego dokonywania wydatków budżetowych
	II Ryzyko utraty wiarygodności ↓	Polega na negatywnym postrzeganiu określonej jednostki samorządu przez jej społeczność lokalną oraz osoby prawne, w tym m.in. banki, innych pośredników finansowych
	III Ryzyko niewypłacalności jednostki samorządu terytorialnego (ryzyko bankructwa)	Formalnie w Polsce nie jest dopuszczalne; pomimo utraty płynności jednostka samorządu terytorialnego jest poddawana procedurze oddłużeniowej, a nie upadłościowej

* Ryzyko niższego stopnia może prowadzić do powstania ryzyka stopnia wyższego.

Rys. 3. Inne ujęcie ryzyka finansowego w jednostce samorządu terytorialnego – stopnie ryzyka finansowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [10, s. 358, 359].

Zarządzaniem finansowym (w tym ryzykiem finansowym) muszą być objęte zasoby zarówno własne (dochody własne *sensu largo* jednostki samorządowej), jak i te pozyskiwane z rynku finansowego. Jeśli kształtowanie zasobów finansowych z wykorzystaniem usług pośrednictwa finansowego miałoby być właściwe, a więc dokonywane z punktu widzenia ich efektywności i ryzyka, to musi ono dotyczyć wszelkich operacji dokonywanych na rynku bankowo-finansowym, tj. nie tylko operacji plasowania wolnych pieniędzy, ale też operacji płatniczo-rozliczeniowych finansowania.

Ryzyko finansowe musi być przy tym rozważane w kontekście możliwych do przewidzenia zdarzeń, losowych i innych obciążonych niebezpieczeństwem poniesienia uszczerbku w zasobach pieniądza lub majątku „pracującego” (przysparzającego dochodów własnych). Chodzi o zdarzenia związane z żywiołami, oddziaływaniem czynników patologicznych (korupcja³, marnotrawstwo, pranie brudnych pieniędzy z wykorzystaniem systemu samorządu terytorialnego), nieodpowiedzialnością w zarządzaniu finansowym i majątkiem. Jest to domena ryzyka pozafinansowego (rys. 4; tab. 1), ale ostateczne jego skutki zawsze mają charakter finansowy.

³ Sfery zagrożone szczególnie korupcją w Polsce zostały zidentyfikowane i wyspecyfikowane w raporcie NIK. Zob. [3, s. 72 i nast.; 18, s. 34].

1. Ryzyko nacisku czynników politycznych na podejmowane w jednostce samorządu decyzje (strategiczne, operacyjne, dotyczące majątku, finansów, rodzaju i zakresu oraz sposobu świadczenia usług dla społeczności lokalnej)	2. Ryzyko przetwarzania błędnych lub fałszywych informacji, wykorzystywanych na potrzeby zarządzania w samorządzie terytorialnym	3. Ryzyko poniesienia strat majątkowych (bieżących i przyszłych)
4. Ryzyko dotyczące bezpieczeństwa zatrudnionych w urzędach jednostki samorządowej	RODZAJE RYZYKA	5. Ryzyko sprzeniewierzenia i defraudacji publicznych środków finansowych przez osoby mające bezpośredni do nich dostęp – wykorzystywanie struktur samorządu terytorialnego do działań przestępczych
6. Ryzyko związane z zawodnością systemów informatycznych stosowanych w jednostce samorządu, metod dostępu oraz przetwarzania danych w nich zawartych	7. Ryzyko wystąpienia korupcji (szczególnie dotyczy instytucji administracji, które podejmują decyzje w sprawach gospodarczych i administracyjnych dotyczących: zleceń robót i usług, przydzielania lub zamiany lokalu, spraw budowlanych, karania, składowania odpadów)	8. Ryzyko nadmiernej biurokracji
	9. Ryzyko podejmowania błędnych decyzji przez pracowników jednostki samorządowej	

Rys. 4. Ryzyko pozafinansowe w sektorze samorządu terytorialnego

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 1. Przedmiot ryzyka pozafinansowego i czynniki z nim związane

Przedmiot ryzyka (przykłady wybrane)	Czynniki, z jakimi związany jest przedmiot ryzyka
Mosty	Zły projekt lub utrzymanie, przekroczenie limitów szerokości i wysokości, zniszczenie na skutek działania żywiołów
Inspekcje budowlane	Wypadki lub szkody wynikłe z nieprawidłowych rekomendacji inspektorów, uleganie wypadkom inspektorów przy pracy
Utrzymanie budynków	Niewłaściwe utrzymanie
Dystrybucja energii elektrycznej	Zniszczenie linii, nieuprawnione korzystanie
Szpitala/kliniki	Przewóz pacjentów, błędy w praktyce medycznej
Zachowanie drzewostanu	Zniszczenie
Wodociągi	Wybuchy, powodzie, zanieczyszczenia

Źródło: [13].

Takim negatywnym zdarzeniom można przeciwdziałać na różne, odpowiednio dobrane sposoby, wskazywane w literaturze specjalistycznej i w praktyce, takie jak: wkalkulowanie ryzyka bezpośrednio w działalność jednostki sektora finansów publicznych, przeniesienie ryzyka na inne podmioty (firmę ubezpieczeniową albo innego prywatnego partnera), dywersyfikacja ryzyka co do wielkości oraz podmiotów poddanych ryzyku, unikanie ryzyka poprzez zaniechanie działania.

W tym wszystkim powinna się wyrażać należyta troska i dbałość specjalistów finansowych o stan posiadanych zasobów finansowych, czyli o ich strukturę (rodzajową, wartościową, czasową)⁴, efektywność i zabezpieczenie przed poniesieniem nadmiernych (nie tolerowanych przez decydentów w sektorze finansów publicznych) strat finansowych.

4. Zakończenie

W warunkach polskich – stosunkowo liberalnych, niepełnych regulacji prawnych w zakresie zarządzania ryzykiem finansowym w samorządzie terytorialnym i zmieniającej się (rozwijającej się) organizacji zarządzania ryzykiem finansowym na szczeblu centralnym – potrzebne jest rozszerzanie i wykorzystywanie wiedzy specjalistycznej, ale nie tylko... Potrzebne są wola polityczna i determinacja we wdrażaniu wewnętrznego, spójnego systemu zarządzania ryzykiem finansowym, obejmującego wszystkie fazy zarządzania nim [9]: identyfikację ryzyka (w tym system wczesnego ostrzegania), sformułowanie wariantów, ocenę ryzyka, sterowanie ryzykiem (decyzje i działania w obszarze ryzyka), kontrolę, monitoring i ocenę podjętych działań.

Literatura

- [1] Ahn M.J., Fallon W.D., *Strategie Risk Management: How Global Corporaties Manage Financial Risk for Competitive Advantage*, Chapman & Hall, London 1991.
- [2] Berezowska E., *Zarządzanie ryzykiem finansowym przez samorząd województwa*, [w:] *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, Zeszyty Naukowe nr 401, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005.
- [3] Egli H., *Grundformen der Wirtschaftskriminalitaet, Fallanalyse aus der Schweiz und der Bundesrepublik Deutschland*, Ruprecht-Karls-Universitaet, Heidelberg 1985.

⁴ Kwestia właściwej struktury finansowania potrzeb jednostki samorządowej jest polem rozważań naukowych. Istnieje zgodność m.in. w odniesieniu do okoliczności uzasadniających lub nie uzasadniających zaciąganie długu na rynku finansowym (bankowym). Zob. [5, s. 701; 7, s. 129 i nast.; 11, s. 263; 12, s. 368].

- [4] Filipiak B., Niewęglowska M., *Kompleksowy program ubezpieczenia odpowiedzialności gminy szansą na łagodzenie skutków ryzyka w działalności samorządu*, [w:] *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, Zeszyty Naukowe nr 401, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005.
- [5] Gołębiowski S., *System finansowy w Polsce*, PWN, Warszawa 2003.
- [6] Gorzelak G., Jałowiecki B., *Konkurencyjność regionów*, „*Studia Regionalne i Lokalne*” 2000 nr 1.
- [7] Hepworth N.P., *Finance of Local Government*, George Allen and Unwin, London 1970.
- [8] Jagoda J., *Odpowiedzialność odszkodowawcza jednostek samorządu terytorialnego według kodeksu postępowania administracyjnego i przepisów o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, Śląskie Wydawnictwo Naukowe, Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, Tychy 2003.
- [9] Kaczmarek T.T., *Ryzyko i zarządzanie ryzykiem – ujęcie interdyscyplinarne*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2005.
- [10] Kosek-Wojnar M., *Problem niewypłacalności jednostek samorządu terytorialnego – ryzyko bankructwa?* [w:] *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, Zeszyty Naukowe nr 401, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005.
- [11] Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2000.
- [12] Rybarski R., *Nauka skarbowości*, Warszawa 1935.
- [13] Rynard T.W., *Insurance and Risk Management for State and Local Governments*, Matthew Bender & Co., Inc, Lexis Nexis 1991.
- [14] *Strategia zarządzania długiem sektora finansów publicznych w latach 2006-2008*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2005.
- [15] Tarczyński W., Mojszewicz M., *Zarządzanie ryzykiem*, PWE, Warszawa 2001.
- [16] Wich U., *Tendencje globalizacji w polskiej przestrzeni*, [w:] *Nauki ekonomiczne wobec problemów współczesnej gospodarki*, red. J. Węclawski, UMCS, Lublin 2005.
- [17] Willet A.H., *The Economic of Risk Insurance*, Filadelfia 1951.
- [18] *Zagrożenie korupcją*, NIK, Warszawa 2000.

RISK OF THE PUBLIC SECTOR ESPECIALLY LOCAL SELF-GOVERNMENTAL SECTOR – SELECTED QUESTIONS

Summary

This article presents kinds of risk connected with functioning public sector and risk's deciding factors. Especially the problems apply to Polish local self-governmental sector.